

Ластовенко М. Г.
*к. е. н., доцент, кафедра загальної економічної теорії
та економічної політики Одеського національного
економічного університету*

СУЧАСНІ ГРОШІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЇХ РОЗВИТКУ

Розглядаючи сучасний державно-фінансовий капіталістичний спосіб виробництва з боку його діалектичного розвитку, варто констатувати той історичний факт, що перед нами постає вже перезріла економічна структура, яка суттєво відрізняється від класичної моделі капіталізму. [1, с. 201–215; 2, с. 170–181] Як відомо, економічні закони в класичній моделі капіталістичного способу виробництва реалізуються через систему необмеженої, вільної, досконалої конкуренції, через її конкретні форми — внутрішньогалузеву і міжгалузеву конкуренцію. У результаті дії внутрішньогалузевої конкуренції формується суспільна вартість, а результатом міжгалузевої конкуренції є ціна виробництва, що суттєво відрізняється від суспільної, ринкової вартості і вже має інше якісне вираження. Вона виражає конкретніші товарно-капіталістичні відносини. У державно-фінансовому капіталістичному способі виробництва відбулися суттєві зміни в механізмі дії закону вартості і в його формах прояву. Так, для сучасної стадії розвитку капіталістичного способу виробництва характерним є таке.

По-перше, панування монополій (монополістичного капіталу, державно-капіталістичного капіталу, фінансового капіталу, державно-фінансового капіталу). Державно-фінансова монополія перетворилася на іманентну форму сучасного капіталістичного способу виробництва. Звісно, досконала конкуренція також існує, але вона вже не панує на ринку товарів і послуг, грошей та капіталів.

По-друге, відбувся суттєвий підриз вільного переливу капіталів, живого і упредметненого труда, як у результаті дії внутрішньогалузевої конкуренції, так і міжгалузевої. Робоча сила і капітал у сучасних умовах мають суттєві межі та бар'єри для вільного руху між галузями виробництва.

По-третє, відбувся визначальний розрив оптових і роздрібних цін від цін виробництва і утворилася стійка тенденція до формування і панування монополно високих цін. [3, с. 44]

По-четверте, на рівні фірм, виробничих одиниць також відбулися глибинні зміни. Посилюється концентрація і централізація капіталів, збільшуються розміри фірм, розвивається планування та маркетинг усередині фірм.

По-п'яте, у межах суспільного виробництва все більшу силу набуває тенденція до індикативного планування.

У цих умовах трансформовані економічні відносини сучасного капіталістичного способу виробництва мають специфічні, особливі форми їх прояву. Особливість форм їх прояву полягає в тому, що товарно-вартісні відносини також вже є підірваними. Товар перестає бути таким у політико-економічному, строго науковому змістові. Він ще залишається товаром, але вже не товар. Старі економічні форми постійно поповнюються елементами внутрішньо непритаманного їм змісту, з'являються елементи нового змісту.

Результатом розвитку товарного обігу є загальносуспільний товар, товар, що обмінюється на всі інші товари, гроші як загальний еквівалент, гроші як відокремлена від усіх інших товарів форма вартості. Але зважаючи на те, що товарно-капіталістичне виробництво вже є підірваним, вартісна форма зв'язку підривається та формуються передумови і елементи безпосередньо суспільної форми зв'язку, товар перестає бути товаром у строго науковому розумінні його сутності, то і гроші як такі в строго науковому змісті також перестають бути грошима. З одного боку, вони класичні гроші, а з іншого — вже перестають бути грошима, виступають як засіб обліку суспільного упредметненого труда.

Грошові відносини в сучасних умовах поступово втрачають свою іманентну сутність тому, що втрачено іманентну сутність тих глибинних виробничих відносин капіталістичного способу виробництва, які вони віддзеркалюють на поверхневішому рівні функціонування.

Як відомо, іманентна сутність грошей проявляється в їх функціях. Саме в становленні форми вартості, розвитку форм грошей і криється специфічна особливість сучасних грошей. [4, с. 148–154]

Електронні гроші, зокрема електронні гривні, необхідно розглядати:

1. З одного боку — як форму паперових грошей, паперових гривень, як одиниці вартості, що зберігаються на електронному пристрої, як знаки вартості товарів. Паперові гроші на відміну від золотих грошей не мають фіксованого державою масштабу цін, а ціна товару золото щоразу залежить від кон'юнктури ринку, встановлюється ним. Це стосується й електронних грошей;

2. З іншого боку — у зв'язку з підривом товарно-капіталістичного виробництва та розвитком кредит-капіталу, грошей як засобу платежу, кредитних грошей електронні гроші, електронні гривні виступають як депозитні гроші в безготівковій формі у вигляді грошових зобов'язань емітентів, записів на особистих та карткових рахунків у банках, засобів обліку суспільного упредметненого труда. З цієї сторони електронні гроші як загальний еквівалент втрачають свої властивості, товарну природу, стають нетоваром, виступають, у своїй переважній формі, у вигляді безготівкових грошей як засіб обліку і контролю.

Література

1. Зверяков М. І. Національна економічна система: проблеми теорії: монографія / М. І. Зверяков. — Одеса: Астропринт, 2012. — 320 с.
2. Жданова Л. Л. Відновлення і нагромадження капіталу: теорія, методологія, економічна політика: монографія / Л. Л. Жданова. — Одеса: Астропринт, 2014. — 296 с.
3. Покрытан А. К. Экономическая структура социализма: функционирование и развитие / А. К. Покрытан, 1985. — М.: Экономика. — 264 с.
4. Ластовенко М. Г. Проблеми функціонування і розвитку грошей та їх форм / М. Г. Ластовенко // Вісник соціально-економічних досліджень. Збірник наукових праць. — Одеса: ОДЕУ, 2004. — Вип. №16. — С. 148–154.